

І. І. КОМАРНИЦЬКА

Ірина Іванівна Комарницька, аспірант Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом; викладач Львівського інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ВЛАСНОСТІ

Комплексне дослідження поняття та особливостей профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності є важливою передумовою пошуку шляхів удосконалення цілого адміністративно-правового механізму охорони прав та законних інтересів громадян у сфері власності та вирішення існуючих у цій сфері проблем.

Питання профілактики адміністративних правопорушень знайшли своє місце у працях Г. А. Аванесова, В. М. Бабакіна, О. П. Беци, К. Л. Бугайчука, І. П. Голосніченка, М. В. Коваліва, А. В. Мілашевича, О. І. Остапенка, С. Д. Подлінева та інших. Важливий вклад у розробку даної проблеми в праві внесли В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Е. В. Додін, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Д. М. Лук'янець, Г. С. Саркисов. Проте належні дослідження питання профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності у вітчизняній юридичній літературі відсутні.

Профілактика адміністративних правопорушень у сфері власності є важливим напрямом протидії правопорушенням, які посягають на правові можливості громадян у цій сфері, з метою забезпечення реалізації прав та законних інтересів щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Профілактичні заходи сприяють не тільки виявленню правопорушень, а й встановленню та усуненню причин і умови, що їм сприяють, допомагають утримати особу від їх вчинення¹. На сьогоднішній день назріла потреба удосконалення нормативно-правової бази з питань правоохоронної діяльності та профілактики правопорушень; підвищення вимог до осіб, відповідальних за роботу із зверненнями громадян, забезпечення принципового реагування на факти порушення прав і свобод людини; визначення критеріїв оцінки роботи правоохоронних органів з профілактики правопорушень; активізації участі громадськості в забезпеченні правопорядку в державі; забезпечення результативної протидії правопорушенням та профілактики протиправної діяльності; удосконалення інформаційного забезпечення профілактики правопорушень тощо².

Вирішення даних практичних проблем повинно виходити з ґрунтовних теоретичних розробок питання профілактики адміністративних правопорушень у вітчизняній юридичній науці.

Наукова література відзначається широким спектром підходів до визначення поняття профілактики адміністративних правопорушень. Уніфікованого нормативного визначення даного поняття немає.

Доволі поширеним у науці адміністративного права є розуміння профілактики адміністративних правопорушень як сукупності державних, суспільних та інших заходів. До представників вітчизняної юридичної науки, які є прихильниками даного підходу, слід віднести В. М. Бабакіна³, М. В. Коваліва⁴, А. В. Мілашевича⁵ та інших.

У працях інших авторів можна знайти визначення даного поняття як певного виду діяльності⁶.

Окремі науковці намагалися поєднати ці два підходи та висловлювали міркування щодо подвійної сутності даного поняття. Зокрема, С. Д. Подлінев пропонує розглядати профілактику адміністративних правопорушень у широкому (загальному) і вузькому розумінні. Широке (загальне) розуміння даного поняття охоплює використання комплексних загальносоціальних заходів, спрямованих на скорочення деліктності, нейтралізацію, локалізацію й усунення негативних факторів, що сприяють учиненню правопорушень. У вузькому розумінні – це діяльність державних органів виконавчої влади, громадських організацій та окремих громадян, спрямована на запобігання окремим правопорушенням, застереження конкретних осіб або груп людей від вчинення ними протиправних дій⁷.

Беручи до уваги такі підходи до визначення даної дефініції, стає зрозумілим, що дане правове явище є складним за своєю природою, змістом, метою застосування.

Безумовно, спрямованою на профілактику адміністративних правопорушень є як сукупність існуючих профілактичних заходів загалом, так і діяльність окремих суб'єктів профілактики адміністративних правопорушень зокрема.

Позаяк тлумачні словники визначають поняття «захід» як сукупність дій або засобів для досягнення, здійснення чого-небудь⁸, вважаємо доволі недоцільним наголошувати на необхідності вибору одного із запропонованих підходів визначення дефініції «профілактика адміністративних правопорушень».

Оскільки поняття «захід» та «діяльність» співвідносяться як загальне й часткове, а формування дефініції даного поняття повинно будуватися на розумінні комплексної природи даного поняття, враховувати існування широкого спектру рівнів, форм та видів профілактики адміністративних правопорушень, слід погоди-

тися, що профілактика адміністративних правопорушень – це цілісний комплекс заходів держави, органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян.

Зовнішній вираз заходів профілактики може бути різним. С. О. Сафронов стверджував, що профілактику адміністративних правопорушень слід розглядати в трьох аспектах: 1) попередження правопорушення; 2) запобігання йому; 3) припинення правопорушення⁹.

А. А. Трофімчук до основних видів профілактики правопорушень відносить профілактику випередження, спрямовану на попередження виникнення протиправних явищ і процесів у суспільному житті; профілактику обмеження, що перешкоджає поширенню протиправних об'єктів на тих чи інших рівнях суспільства, детермінації окремих видів правопорушень та формуванню типових рис різних категорій правопорушників; профілактику усунення – таку діяльність суб'єктів, яка зменшує протиправні об'єкти і попереджує нову активізацію їхньої дії; профілактику захисту – сукупність заходів, що здійснюються з метою ліквідації умов, які сприяють вчиненню правопорушень¹⁰.

Таким чином, профілактика адміністративних правопорушень – це методологічно складне суспільне явище, яке охоплює багаторівневу систему заходів, що проводяться державними, недержавними органами та установами, громадськими формуваннями та окремими громадянами з метою виявлення причин та умов вчинення адміністративних правопорушень, для мінімізації або нейтралізації впливу діянь, що породжують правопорушення, пошуку шляхів, засобів ефективного впливу на потенційного правопорушника.

Як слушно зазначив з цього приводу О. М. Ключев, профілактика адміністративних правопорушень є «інтегрованою, багаторівневою взаємодією та взаємозалежністю елементів системи, яка створена для здійснення функцій боротьби із протиправними вчинками»¹¹.

Профілактика адміністративних правопорушень у сфері власності має свою специфіку. Вона є комплексною категорією, що об'єднує систему заходів, спрямованих на забезпечення недоторканності прав особи у сфері власності, запобігання їх порушенню, на реалізацію закріпленої у чинних правових актах можливості кожного громадянина України володіти, користуватися та розпоряджатися майном.

Однією із основних особливостей профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності є різноманіття підстав виникнення права власності (виникнення права власності за договорами, внаслідок приватизації, на доходи від індивідуальної праці та підприємницької діяльності, одержання доходів від цінних паперів і вкладів у кредитних установах, отримання вигащів, премій тощо) та, відповідно, різновидів суспільних відносин, у яких може знайти свій прояв протиправна діяльність, на запобігання якій спрямовані заходи профілактики.

Другою особливістю профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності є те, що перелік суб'єктів, наділених повноваженнями у даній сфері, охоплює значну кількість державних органів (спеціально уповноважені органи виконавчої влади у галузі праці, спеціально уповноважені органи виконавчої влади у галузях водного господарства, геології та використання надр, органи рибоохорони, органи лісового господарства, органи мисливського господарства, органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України, фінансові органи, ОВС), органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян.

Третьою особливістю профілактики адміністративних правопорушень, які посягають на право володіння, користування та розпорядження майном, є певний вплив соціально-економічних факторів на динаміку адміністративної деліктності. Рівень життя населення є визначальним щодо стану адміністративної деліктності у сфері власності. Фактори соціально-економічного характеру обумовлюють падіння життєвого рівня, стосуються соціального захисту незахищених верств населення; проблем обліку, збереження, контролю за збереженням майна тощо.

Як зазначено у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року», кризові процеси, що відбуваються в соціально-економічній сфері, призвели до ускладнення ситуації, зумовили виникнення нових форм і способів учинення протиправних діянь.

Ще однією рисою профілактики даних правопорушень є багаторівневність заходів профілактичного впливу, які використовує держава у даній сфері. Зокрема, це заходи соціального, спеціального та індивідуального характеру. Заходи соціального характеру спрямовані на усунення, нейтралізацію негативних факторів, що призводять до вчинення протиправних діянь у сфері власності. Спеціальні заходи мають на меті не допустити здійснення конкретних правопорушень у сфері власності, зупинити їх на ранній стадії. Заходи індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності мають виховний вплив на конкретних осіб, дають можливість попередити конкретні правопорушення, які порушують правові можливості особи володіти, користуватися та розпоряджатися майном.

Таким чином, з огляду на існуючі наукові підходи щодо визначення сутності загального поняття профілактики адміністративних правопорушень, можна стверджувати, що профілактика адміністративних правопорушень у сфері власності – це інтегрований цілісний комплекс заходів соціального, спеціального та індивідуального характеру, що здійснюється державою, органами державної влади та місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадськими організаціями і окремими громадянами з метою виявлення причин та умов вчинення адміністративних правопорушень, які посягають на право власності, усунення факторів, які детермінують протиправну діяльність особи щодо порушення правових можливостей володіти, користуватися та розпоряджатися майном, попереджувального впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки, запобігання правопорушенням у цій сфері.

Діяльність щодо профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності має важливе значення у протидії даним адміністративним правопорушенням. Вона є різносторонньою, базується на можливості застосування широкого арсеналу заходів профілактики¹².

Оптимальний перелік таких заходів визначається у кожному окремому випадку та обумовлюється потребами профілактичного впливу й особливостями суб'єкта, уповноваженого застосувати дані заходи.

Сучасний стан профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності відзначається цілою низкою недоліків. Відсутня конкретика у визначенні та застосуванні існуючих видів профілактики адміністративних правопорушень. На даний час особливо актуально переосмислити концептуальні засади профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності з урахуванням вимог сьогодення, привести їх у відповідність із нагальними потребами суспільства.

Розвиток відносин у сфері володіння, користування та розпорядження майном, урізноманітнення форм власності та видів господарювання, розширення кола існуючих прав громадян вимагає зміни підходів до юридичної регламентації профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності, вдосконалення засобів правового впливу у цій сфері.

¹ Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Назар Юрій Степанович. – Л., 2007. – 205 с. – С. 30.

² Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р // Офіційний вісник України – 2011. – № 93. – Ст. 67.

³ Бабакін В. М. Діяльність транспортної міліції в Україні щодо профілактики адміністративних правопорушень у сфері пасажирських та вантажних перевезень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. М. Бабакін. – Х., 2009. – 17 с.

⁴ Ковалів М. В. Профілактика адміністративних правопорушень на залізничному транспорті / М. В. Ковалів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 1. – С. 173–180.

⁵ Мілашевич А. В. Проблеми профілактики адміністративних правопорушень на транспорті : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. В. Мілашевич. – Ірпінь, 2001. – 20 с.

⁶ Саркисов Г. С. Социальная система предупреждения преступности / Г. С. Саркисов. – Ереван : Айастан, 1975. – 158 с.

⁷ Подлінев С. Д. Адміністративна деліктологія / С. Д. Подлінев. – О. : Юрид. літ., 1999. – 43 с. – С. 6.

⁸ Словник української мови в 11 томах / За заг. ред. І. К. Білодіда. – Том 3 – К.: Наукова думка, 1972. – 744 с. – С. 380.

⁹ Сафронов С. Профілактична діяльність слідчого органів внутрішніх справ України / С. Сафронов // Право України. – 2002. – № 2. – С. 82–85. – С. 83.

¹⁰ Трофімчук А. А. Профілактика адміністративних правопорушень у сфері виготовлення, гуртової та роздрібної торгівлі аудіовізуальною продукцією : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. А. Трофімчук. – Л., 2009. – 18 с. – С. 12.

¹¹ Ключев О. М. Сутність та загальна характеристика профілактичної діяльності на місцевому рівні // Форум права. – 2006. – № 2. – С. 76–79 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06kommmr.pdf>

¹² Личенко І. О. Адміністративна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / І. О. Личенко. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 183 с. – С. 161.

Резюме

Комарницька І. І. Поняття та особливості профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності.

Стаття присвячена аналізу наукових підходів щодо визначення поняття «профілактика адміністративних правопорушень у сфері власності». Здійснено характеристику сутності та основних особливостей профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності.

Ключові слова: право власності, профілактика адміністративних правопорушень у сфері власності, заходи профілактики.

Резюме

Комарницькая И. И. Понятие и особенности профилактики административных правонарушений в сфере собственности.

Статья посвящена анализу научных подходов к определению понятия «профилактика административных правонарушений в сфере собственности». Осуществлена характеристика сущности и основных особенностей профилактики административных правонарушений в сфере собственности.

Ключевые слова: право собственности, профилактика административных правонарушений в сфере собственности, меры профилактики.

Summary

Komarnytska I. The concept and features of the prevention of administrative violations in the property field.

This article is devoted to the issue of scientific approaches to the definition «preventive administrative violations in the property field». This article contains its own description of the nature and prevention of the main features of administrative violations in the property field.

Key words: property rights, the prevention of administrative violations in the property field, means of prevention.

Отримано 3.04.2014